

Toruń, dnia 04 lutego 2022 r.

OŚWIADCZENIE

Dyrektor Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu wraz z Radą Naukową działającą przy Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu wyraża stanowczy sprzeciw wobec poselskiego projektu ustawy o przekazaniu na rzecz Węgier kodeksu *Epistola de laudibus Augustae Bibliothecae atque libri quattuor versibus scripti*.

Projekt ustawy zakłada przejęcie na rzecz Skarbu Państwa cennego dzieła ze zbiorów Książnicy Kopernikańskiej i nieodpłatnego przekazania na rzecz Węgier oraz tytułem wyrównania uszczerbku spowodowanego utratą własności wypłaty właścicielowi środków finansowych w kwocie 25 000 000 zł.

Ze względu na unikatowy i bezcenny charakter dzieła jakakolwiek deklarowana kwota w żaden sposób nie zrekompensuje poniesionej straty dla polskiego dziedzictwa kulturowego.

Z perspektywy światowej rękopis ten jest najcenniejszym kodeksem w kolekcji Książnicy (ze zbiorów biblioteki akademickiej), a jednocześnie jednym z najcenniejszych zachodnioeuropejskich rękopisów iluminowanych z XV stulecia, jakie mimo wszelkich katastrofalnych zniszczeń, zachowały się w zbiorach polskich. Kodeks ten, wchodząc w skład spuścizny po bibliotece Gimnazjum Akademickiego w Toruniu stanowi nierozzerwalny i niepodzielny zasób, stanowiący dziedzictwo regionalne związane z Toruniem i jego historią od XVI wieku.

Projekt ustawy jest próbą zagarnięcia bezcennego dziedzictwa kulturowego Rzeczypospolitej Polskiej wobec czego jeszcze raz wyrażamy stanowczy sprzeciw.

Jednocześnie w sposób stanowczy informujemy, że Książnica Kopernikańska nigdy i nigdzie nie występowała z inicjatywą przekazania bądź sprzedaży Dzieła.

Przewodniczący Rady Naukowej
przy WBP-Książnicy Kopernikańskiej

Jacek Ławieda

Dyrektor
WBP-Książnicy Kopernikańskiej

Monika Rydzewska
- Wmienie

UZASADNIENIE

Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu posiada jedną z najcenniejszych regionalnych kolekcji zabytkowych w Polsce i kontynuuje, liczące kilkaset lat, tradycje biblioteczne miasta. Zachowane tutaj kolekcje pochodzą z licznie zakładanych na przestrzeni dziejów miasta bibliotek i są materialnym świadectwem kultury i świetności Torunia począwszy od jego założenia w 1233 roku po czasy nowożytne. Są to księgozbiory:

- 1) Biblioteki Gimnazjum Toruńskiego,
- 2) Rady Miasta Torunia,
- 3) Towarzystwa Naukowego w Toruniu
- 4) Copernicus Verein für Wissenschaft und Kunst (Niemieckie Towarzystwo Naukowe)

Umowę, która usankcjonowała włączenie biblioteki Gimnazjum Toruńskiego do scalonego księgozbioru Książnicy podpisał Magistrat Miasta Torunia z Kuratorium Okręgu Szkolnego Pomorskiego 4.10.1923 roku.

Pod koniec XVI w. otwarto Bibliotekę Gimnazjalną, nazywano ją również „Bibliotheca Publica Mariana”, „Bibliotheca Scholae Thorunensis”, ale również „Bibliotheca Patria”. Założył ją burmistrz Henryk Stroband – twórca gimnazjum akademickiego, który włączył do biblioteki księgozbiór pofranciszkański. Bibliotekę wzbogaciły też w 1594 r. zasoby wcześniej już działającej w Toruniu biblioteki Rady Miasta. Szczegółowy opis biblioteki Gimnazjum Toruńskiego został zawarty w „Descriptio Bibliothecae Scholae Thorunensis” (rękopis z tym tekstem znajduje się w zbiorach Książnicy Kopernikańskiej).

Na szczególną uwagę zasługuje pięknie ilustrowany przez mistrza Attavante degli Attavanti z Florencji, pergaminowy rękopis z drugiej połowy XV w. z biblioteki króla węgierskiego Macieja Korwina, autorstwa Naldusa Naldiusa (także z Florencji), który, co należy podkreślić, znajdował się w zbiorach Biblioteki Gimnazjum od jej powstania.

Spuścizna po bibliotece Gimnazjum Akademickiego stanowi nierozzerwalny i niepodzielny zasób, który jako całość stanowi dziedzictwo regionalne związane z Toruniem i jego historią od XVI wieku. Traktowane jest jako unikatowa i wyjątkowa kolekcja w zbiorach Książnicy

Kopernikańskiej. Wpisuje się to w profil biblioteki, która gromadzi przede wszystkim zbiory o charakterze regionalnym także w ujęciu podmiotowym poświadczającym m.in. historię miasta Torunia.

Z perspektywy światowej najcenniejszym kodeksem w kolekcji Książnicy (ze zbiorów biblioteki akademickiej), a jednocześnie jednym z najcenniejszych rękopisów piętnastowiecznych w zbiorach polskich, jest dzieło pt. *Epistola de laudibus Augustae Bibliothecae atque libri quattuor versibus scripti*, napisane między 1489 a 1490 r. przez Naldo Naldiego (*1439 – †1513), włoskiego humanistę, poetę i profesora Akademii Florenckiej (sygn. Rps 107). Należy ono do grupy nielicznie zachowanych, słynnych *corvinianów*, czyli kodeksów iluminowanych należących do biblioteki króla Węgier Macieja Korwina (*1443 – †1490). Wyjątkowa ranga tego dzieła na tle pozostałych ksiąg tegoż władcy wynika z faktu, iż dotyczy bezpośrednio biblioteki królewskiej. Ponadto stanowiło podarunek Naldiego dla króla Korwina, co odzwierciedla się w bogatej szacie iluminatorskiej księgi. Jej renesansowe dekoracje, obejmujące m.in. protoekslibris królewski, sporządził jeden z wiodących ówczesnych malarzy książkowych w Italii – Attavante delli Attavanti (*1452–†1525).

Rękopis w Toruniu znajduje się od XVI wieku i wchodzi w skład kolekcji biblioteki Gimnazjum Akademickiego. Poświadczają to najstarsze monografie biblioteki Gimnazjum Akademickiego. Są to: rękopiśmienny opis biblioteki z 1594 roku „*Descriptio Bibliothecae Scholae Thorunensis Anno Domini 1594 extractae*” oraz drukowana w 1723 roku „*Notitia Bibliothecae Thorunensis*”, profesora toruńskiego Piotra Jaenichena. Obie monografie znajdują się również w zbiorach Książnicy Kopernikańskiej.

Rękopis został wpisany na majątek Książnicy w inwentarzu pod sygnaturą Rps 107, funkcjonuje również pod historyczną sygnaturą gimnazjum R.fol.21. Kolekcja biblioteki Gimnazjum Akademickiego stanowi bazowy historyczny zbiór Książnicy, a wyżej opisany rękopis jest jej nierozdzielalną i bezcenną częścią.

Toruński egzemplarz na całym świecie od zawsze jest utożsamiany z Książnicą Kopernikańską. Odnotowany jest w materiałach międzynarodowego projektu badawczego „*Bibliotheca Corvina*” w ramach programu „Pamięć Świata” („*Memory of the World*”) oraz został ujęty w programie badawczym *Manuscripta.pl*. Niejednokrotnie wypożyczany był na wystawy międzynarodowe *corvinianów*.

Książnica Kopernikańska ma status biblioteki naukowej, posiada własną Radę Naukową i jest odpowiednim opiekunem manuskryptu. Ściśle współpracuje z Towarzystwami Naukowymi z Polski, ze świata, a w szczególności ze środowiskiem toruńskim.

Podzielamy opinie, że należy zdecydowanie wziąć pod uwagę fakt utraty bezcennych polskich dóbr kultury w wyniku wojen, w tym również strat w wyniku przesunięć granic. Druga wojna światowa spowodowała zniszczenia i utratę setek tysięcy dzieł sztuki i woluminów ze zbiorów polskich bibliotek. Manuskrypt Naldusa szczęśliwie wraz z innymi zbiorami Książnicy przetrwał okres II wojny światowej w stanie nienaruszonym. Zatem każde w chwili obecnej dodatkowe uszczuplenie polskich zbiorów jest niewskazane i naganne. **Ewentualne przekazanie stronie węgierskiej ww. obiektu może stworzyć niebezpieczny z punktu widzenia polskich zbiorów precedens, którego dalekosiężne skutki są w tym momencie niemierzalne.** Pewnym wydaje się, że przekazanie stronie węgierskiej przedmiotowego obiektu niewątpliwie spowoduje wzrost aktywności osób i środowisk wysuwających roszczenia w stosunku do innych dóbr kultury znajdujących się w krajowych zbiorach, które znalazły się tam w wyniku przemieszczeń i zmian granic, ale także na skutek przeprowadzonej zaraz po wojnie akcji rewindykacyjnej czy na mocy dekretów o reformie rolnej oraz mieniu po niemieckim i porzuconym, domagających się uczynienia na ich rzecz podobnego gestu.